

مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبری در موضوع گونه شناسی دشمنان و اصول مواجهه با آنها

مریم زارع¹

چکیده

یکی از آموزه های مهم اسلام که در روایات و سیره ائمه معصومین و قرآن کریم بسیار به آن پرداخته شده است انواع دشمن و اصول مواجهه با آنها می باشد. علمای شیعه به پیروی از معارف و احکام دینی توجه و اهتمام زیادی را صرف معرفی انواع دشمن و نحوه موضع گیری در قبال آنها در طول تاریخ داشته اند. حضرت آیه الله خامنه ای نیز به این موضوع در پیامها و بیانات مختلف اشاره و تاکید کرده اند و انواع دشمن و اصول مواجهه با آنان در مکتب فکری رهبر انقلاب اسلامی، به شکلی جامع تجلی یافته است، به طوریکه می توان این بیانات را با استفاده از آیات و روایات مستندسازی کرد تا انگیزه و اطمینان برای اندیشه ها و قلوب نسبت به بیانات رهبری در این زمینه حاصل شود. نگارنده با مراجعه به آثار رهبری و روایات و آیات کلام وحی و دیدگاه مفسران، با بهره گیری از روش توصیفی به مستندسازی دیدگاه رهبر انقلاب در این موضوع پرداخته است. براساس یافته های پژوهش، بیشتر آموزه هایی که در بیانات رهبری مطرح شده در آیات قرآن و روایات نیز به آنها اشاره شده است.

کلیدواژه ها

اصول مواجهه با دشمنان، ایت الله خامنه ای، مستندات قرآنی و روایی

مقدمه

هدف از زندگی، رسیدن به کمال انسانی و شکوفا شدن استعدادها در مسیر رضای پروردگار می باشد. گاهی بعضی از عوامل یا اشخاص، مانع این رشد و بالندگی می شوند، بدلیل اینکه با کمال و رشد ما در تضاد هستند؛ آنان دشمن ما محسوب می شوند. بنابراین برای علاقه مندان به سعادت خویش، شناخت انواع دشمن و اصول مواجهه با آنها ضروری است تا هوشیار باشند، غافل گیر نشده و ضربه نخورند. بحث شناخت انواع دشمن و اصول مواجهه با آنها در آیات و روایات، از موقعیت ویژه ای برخوردار است. خداوند در آیات بسیاری دشمنان متعدد حق را در شکل های گوناگون و انواع آنها معرفی کرده و به پیکار با آنها امر می کند و بر هوشیاری همیشگی مؤمن و رعایت اصول مواجهه با دشمنان تأکید کرده است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی بخش قابل توجهی از بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری به این

¹. طلبه سطح سه جامعه الزهرا قم

موضوع اختصاص داشته است. رهبر انقلاب شناخت انواع دشمن و معرفی آنها و اصول مواجهه با آنها و آگاه کردن ملت را بارها و بارها به مسئولان و مردم گوشزد کرده‌اند. با توجه به اینکه جامعه اسلامی امروز با چالش فراوان در روابط خود با جهان روبرو است، ضروری است که مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبر انقلاب در موضوع گونه شناسی دشمنان و اصول مواجهه با آنها جمع آوری گردد تا گامی بلند در تعمیق بصیرت دینی و ارتقاء آگاهی عموم جامعه باشد. پژوهش حاضر براساس روش توصیفی درصدد پاسخگویی به این سوالات است که مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبری در موضوعات گونه شناسی دشمنان و اصول مواجهه با دشمنان کدام است؟ این تحقیق می‌تواند زمینه ساز اجرای فرامین رهبری به دور از ضعف‌ها و آسیب‌ها باشد و با تعمیق بصیرت ملت ایران و امت اسلامی، موجب مقاومت و ایستادگی آنها همراه با داشتن شناخت شود و همچنین جلوی عوام فریبی و برداشت اشتباه از کلام رهبری از سوی برخی نخبگان سیاسی و جریانهای منفعل و غربگرا را بگیرد.

درمورد موضوع گونه شناسی دشمنان و اصول مواجهه با آنها آثاری نگارش یافته است که مهمترین آنها عبارتند از:

حسن، محمد. «مستندات قرآنی و روایی دیدگاه مقام معظم رهبری در خصوص اصول نظری و عملی مذاکره با دشمن» در این تحقیق، مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبری در مورد دشمن و خصوصیات او و اصولی که باید در مذاکره با دشمن رعایت شوند، به صورت مختصر مورد تبیین قرار گرفته‌اند.

حق، عیسی؛ رجائی پور، مصطفی؛ احمدی، حسین؛ «دشمن شناسی و شیوه‌های تعامل با دشمنان از دیدگاه قرآن، روایات و فقه امامیه» این مقاله، با روش تحلیلی توصیفی، به بررسی دشمنان اسلام و انواع آنها، تعامل با آنها، مشروعیت مذاکره و راهکارهای آن از منظر قرآن و سنت و فقه‌های امامیه پرداخته است.

در این آثار اصول مواجهه با دشمن یا از منظر قرآن و روایات تبیین شده است و یا اگر مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبری بحث شده فقط در حوزه اصول مذاکره با دشمن یا حوزه مخصوص دیگری بوده است، اما هیچکدام به جمع آوری مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبری در عرصه اصول مواجهه با انواع دشمنان پرداخته‌اند.

مفهوم شناسی دشمن

دشمن در لغت به معنای بدخواه و کسی که ضرر می‌رساند می‌باشد. (دهخدا، ۱۳۳۷، ذیل واژه دشمن). رهبر معظم انقلاب با تأکید بر مبانی قرآنی به تعریف و تعیین مصادیق دشمن پرداخته‌اند: «دشمن کیست؟ همان است که قرآن فرمود: «و یرید الذین یتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ ان تمیلوا میلاً عظیماً»^۱ کسانی که مست شهوت و قدرت و پولند، آنها هستند که میخواهند همه‌ی مردم در حال غفلت باشند. همه مست باشند؛ چون آنها مستند! مسأله این است» (73/1/1).

^۱ نسا: ۲۷

ایشان همچنین در جای دیگر در توضیح بیشتر تعریف «دشمن» می‌فرمایند: «دشمن کیست؟ هرکس که با حاکمیت نظام مستقل مردمی دینی مخالف است، دشمن است. طمع‌ورزان، غارتگران، سودجویان، زراندوزان، زورگویان، وابستگان، مایلین به فساد و کسانی که از حاکمیت فرهنگ دینی زیان شخصی می‌بینند، دشمنند. البته در رأس اینها دشمنان خارجی هستند که بیش از همه ضرر دیده‌اند. آمریکا بیش از همه از تشکیل حکومت اسلامی خسارت دید و هنوز هم می‌بیند- آنها جلوتر از همه اند- صهیونیست‌ها همین‌طور، کمپانی‌های بزرگ جهانی همین‌طور، بی‌بندوبارهای گوناگون در بخش‌های مختلف همین‌طور، کیسه‌دوخته‌های برای ثروت ملی همین‌طور. همه اینها دشمن‌اند.» (79/10/19). قرآن کریم نیز به شناخت دشمن، برای حفظ و سلامت جامعه سفارش کرده و در قالب داستان‌های عبرت آموز به معرفی دشمنان توحید در اشکال گوناگونی چون شیطان شناسی، منافق شناسی، طاغوت شناسی اشاره می‌کند.

مستندات قرآنی و روایی دیدگاه رهبری در موضوع دشمن درونی و اصول مواجهه با آن

دشمن درونی

حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای دو نوع دشمن را مورد شناسایی قرار داده‌اند: «ما دو دشمن داریم: یک دشمن، دشمن درونی است؛ یک دشمن، دشمن بیرونی است.» (۱۳۸۶/۱/۱).

از دیدگاه ایشان دشمن درونی؛ «خصلتهای بدی است که ممکن است ما در خودمان داشته باشیم. تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی، خودخواهی‌های افراطی، بدبین بودن به دیگران، بدبین بودن به آینده، نداشتن اعتماد به خود- اینها بیماری است. اگر این دشمن‌های درونی در ما وجود داشته باشد، کار ما مشکل می‌شود. همیشه دشمنان بیرونی ملت ایران سعی کرده‌اند این میکروبها را در درون جامعه‌ی ایرانی رسوخ دهند: «شما نمیتوانید»، «شما قادر نیستید»، «آینده‌تان تاریک است»، «افتتان تیره است»، «بیچاره شدید»، «پدرتان درآمد...» (۱۳۸۶/۱/۱)

رهبر انقلاب می‌فرمایند همه همت اولیا و اوصیا و صالحین و صدیقین این بوده است که انسان دشمن درونی خود را که نفس اماره اوست کشف کند و از آن بپرهیزد. (بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۳/۲/۱۱)

حضرت آیت الله خامنه‌ای خطر دشمن درونی را بیشتر از دشمن بیرونی می‌دانند. خاطرنشان می‌سازند: «در درون ما وجود بزرگترین دشمن ما کمین کرده گرفته و آن نفس اماره و شهوات و خودخواهی و خودپرستی‌های ماست هر لحظه که بتوانیم این مال گزند و این دشمن کشنده را سر جای خود بنشانیم ولو به طور موقت در آن لحظه ما موفق و سعادتمند و قادر به عمل و مقاومت و ایستادگی و جهاد فی سبیل الله هستیم هر وقت دیگه این دشمن سر بلند کند و عقل و نیروی معنوی و نفس رحمانی را در وجود ما سرکوب کند و تحت تاثیر خود قرار دهد در آن لحظه ما در حال سکون و رکود و یا..» (بیانات در دیدار با مسئولان بنیاد ۱۳۶۹/۴/۲۵)

دشمن بودن شیطان در معارف اسلامی آشکار است. قرآن می‌فرماید: «أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ»¹. آیا با شما عهد نکردم ای فرزندان آدم که شیطان را نپرستید، که او برای شما دشمن آشکاری است؟

و مَا أَبْرَأُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ²

قرآن به صراحت می‌فرماید: «ان الشیطان لکم عدو فاتخذوه عدوا...»³ این که شیطان دشمن آدمی است یک مطلب است و این که انسان باید متوجه باشد و با هوشیاری او را دشمن خویش بگیرد و در مقابل او ایستادگی و واکنش از خود نشان دهد، مطلب دیگری است. در بسیاری از آیات قرآن کریم از شیطان به عنوان دشمنی آشکار نام برده است. خصوصیات شیطان یا مهارت های او در به اسارت کشیدن انسان عبارتند از: زینت بخشی اعمال در نظر انسان (انفال/ 48، نحل/ 63؛ القای وسوسه (انعام/ 121، اعراف/ 20 – 21، طه/ 120)، تباه کردن و گسستن پیوندها (اسراء/ 53)، راندن از پشت و زمامگیری از رو به رو (مجادله/ 19)، دستور دادن به منکرها (حشر/ 16، نور/ 21)

دشمن درونی دیگر نفس اماره است. پیامبر خدا(ص) فرمود: «أَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ». دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون توست.

خطر بزرگ برای جامعه اسلامی این است هر جا هم که شما در تاریخ می‌بینید جامعه اسلامی منحرف شده از اینجا منحرف شده است ممکن است دشمن خارجی بیاید سرکوب کند شکستد و تار مار کند اما نمی‌تواند نابود کند بالاخره ایمان می‌ماند و در جایی سر بلند می‌کند و سبز می‌شود اما اونجایی که این لشکر دشمن درونی به انسان حمله کرد و درون انسان را تهی و خالی نمود راه منحرف خواهد شد هر جا انحراف وجود دارد منشأش این است پیغمبر با این دشمن هم مبارزه کرد. (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۸۰/۲/۲۸)

این بیان که منشأ انحرافات و گمراهی‌ها از هوای نفس است در قرآن نیز آمده است، بخشی از آیات قرآن به این دلیل انسان را از پیروی هوای نفس برحذر می‌دارد که موجب گمراهی می‌شود. این آیات در مقام بیان این معناست که ملازمه‌ای بین پیروی از هوای نفس و گمراهی وجود دارد و هشدار می‌دهد که اگر می‌خواهید گمراه نشوید، باید از هوای نفس پیروی نکنید. برای مثال در سوره قصص می‌فرماید: وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بَغْيَرُ هُدًى مِنَ اللَّهِ؛⁴ چه کسی گمراه‌تر از کسی است که ملاک عملش را هوای نفس قرار داده است، کسی که هدایت خدا به او نرسیده و یا از آن استفاده نکرده است. این آیه استفهام انکاری است و به این معناست که روشن است که چنین کسی قطعاً گمراه خواهد شد و هیچ گمراهی از این بالاتر نمی‌شود. می‌فرماید: يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ

¹ یس 60

² یوسف: 53

³ فاطر: 6

⁴ قصص: 50

عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ¹ از هوای نفس پیروی نکن که تو را از راه خدا گمراه نکند؛ یعنی اگر پیروی کنی گمراه می‌شوی. خداوند بعد از آن‌که مقام خلافت را برای حضرت داوود قرار داد، به او سفارش می‌کند که مواظب باش اگر می‌خواهی گمراه نشوی، از هوای نفس پیروی نکن و آن را ملاک قضاوت قرار نده!

اصول مواجهه با دشمن درونی

مقاومت و صبر در برابر هوای نفس

صبر از معصیت یعنی در مقابل معصیت، کف نفس کردن، باز همان استقامت، باز همان استحکام. در مقابل اطاعت، استحکام آن‌جور است؛ در مقابل معصیت استحکام به این است که انسان جذب نشود، اغوا نشود، تحت تأثیر شهوات قرار نگیرد. (دیدار رؤسای سه قوه و مسئولان نظام، 1387/6/19)

از امام جواد (ع) روایت شده است: «توسد الصبر واعتق الفقر و ارفض الشهوات و خالف الهوى و اعلم انك لن تخلو من عين الله فانظر كيف تكون» صبر را تکیه گاه خود کن و فقر را در آغوش گیر، شهوات را دور افکن و با هوای نفس مبارزه کن و بدان که از دید الهی نهان نمی‌گرددی پس بنگر که چگونه ای!²

مقام معظم رهبری توصیه به صبر و استقامت در برابر معصیت و شهوات می‌فرمایند که شیاطین و نفس اماره دعوت به این امور میکنند. در روایت هم یکی از راههای مبارزه با نفس را صبر و دوری کردن از شهوات بیان می‌کند.

عدم اعتماد به هوای نفس

«و اما دشمن پنجم. دشمن پنجم عبارت بود از دشمنی که در درون هر یک از افراد مسلمان و مؤمن وجود داشت. خطرناکتر از همه دشمنها هم همین است. این دشمن در درون ما هم وجود دارد: تمایلات نفسانی، خودخواهیها، میل به انحراف، میل به گمراهی و لغزشهایی که زمینه آن را خود انسان فراهم میکند. پیغمبر با این دشمن هم سخت مبارزه کرد؛ منتها مبارزه با این دشمن، به وسیله شمشیر نیست؛ به وسیله تربیت و تزکیه و تعلیم و هشدار دادن است.» (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۰/۲/۲۸)

امیرالمؤمنین (ع) در وصیت خود می‌فرماید: «ابتدا و آغاز گناهان تصدیق کردن نفس و اعتماد و تمایل پیدا کردن به آن است یعنی نفس خود را تکذیب نکنیم و فکر کنیم نفس ما خوب است

¹ ص: 26

² مجلسی، بحارالانوار، ج 78، ص 358

هر ملت و دولتی به آمریکا اعتماد کند ضربه خواهد خورد حتی اگر از دوستان آمریکا باشد، توصیه قبلی خود را یک بار دیگر تکرار می‌کنم نباید به دشمنی که لیخند می‌زند اعتماد کرد. (دیدار دانش آموزان و دانشجویان ۱۳۹۲/۸/۱۲)

در آیات ۱۱۸ و ۱۱۹ و ۱۲۰ آل عمران خداوند مومنین را خطاب قرار می‌دهد از آنها می‌خواهد دشمنان خویش را مورد اعتماد قرار ندهند و به آنها مشورت نکنند چون از هیچ خیانتی در مورد شما دریغ نخواهند کرد. و در آیه ۱۱۳ سوره هود می‌فرماید: و بر ظالمان تکیه ننمایید، که موجب می‌شود آتش شما را فرا گیرد؛ و در آن حال، هیچ ولی و سرپرستی جز خدا نخواهید داشت؛ و یاری نمی‌شوید!

در بسیاری از آیات قرآن به ممنوعیت دوستی با دشمن اشاره شده است: احتیاط در برخورد با دشمن (بقره/ 120، آل عمران/ 69)، عدم طرح دوستی با دشمن (نساء/ 89 و 144، مائده/ 82، ممتحنه/ 4-1)، ایمن ندانستن خود از وسوسه دشمنان (نساء/ 44-45)، عدم اعتماد در گفتن راز به دشمنان (منافقون/ 14)، سازش ناپذیری در برابر دشمنان (آل عمران/ 146) و پرهیز از دوستی با یهود و نصاری (مائده/ 51-52) همگی از جمله هشدارهایی است که قرآن کریم بیان فرموده است.

صبر و استقامت

در سوره‌ی مبارکه‌ی آل عمران بعد از آنکه احساسات دشمن را در مقابل ما و نسبت به ما افشا میکند و می‌گوید: *إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَ إِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا*، بعد می‌گوید: *وَ إِنْ تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا*¹ قرآن راه مقابله‌ی با دشمن را به ما نشان می‌دهد: «صبر» و «تقوا»... یک معصیتی است که جذاب است برای انسان، دائم او را میکشد، مدام انسان مقاومت میکند؛ این مقاومت، آدم را خسته میکند و بعد تسلیم هوای نفس میشود؛ صبر یعنی خسته نشدن - در مقابل مصیبت همین جور است، در مقابل دشمن همین جور است؛ صبر یعنی این. از میدان در نرفتن و خارج نشدن، صبر است. (بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۴۰۱/۱/۲۳)

براساس آیه ۱۳۷ سوره اعراف، بنی اسرائیل با صبر و استقامت در مقابل فرعون که نماد استکبار بود به پیروزی رسیدند. با اینکه در انتها درجه فشار و سختی بودن به فرعون ایمان نیاوردند و به الوهیت او اقرار نکردند و عده الهی تحقق یافت و پس از نابودی فرعون وارث سرزمین‌های پهناور آنان شدند. آراسته شدن به لباس صبر و تقوی که آیه 120 سوره آل عمران به آن پرداخته است مومنان را در برابر دشمنان تقویت میکند، درواقع پیوند صبر و تقوی و مصونیت از نیرنگ‌های دشمنان در این است که اولاً این دو سبب نیرومندی در کارها (آل عمران/ 186)، زدودن ترس و اندوه از دل‌ها (احقاف/ 13) و نیز نزول امدادهای

1. آل عمران/ ۱۲۰

غیبی از جانب خدا برای صاحبان این دو فضیلت است. در این صورت است که تیرهای توطئه دشمنان به هدف اصابت نمی کند و نقشه های آنان ناکام می ماند.

برقراری رابطه حسنه با کفار غیرمتجاوز

رهبر انقلاب می فرمایند این دستور قرآن است با کفار با کسانی که با شما هم عقیده نیستند اما به شما تجاوز نکردند تعرض نکردند تعدی نکردند با شما ظالمانه برخورد نمی کنند به این ها اعمال قسط کنید نیکی کنید (دیدار دست اندرکاران ستاد اقامه نماز ۱۳۸۵/۶/۲۷)

آن کفاری که با شما مسئله و دعوا و سابقه سویی ندارند و به شما ظلم نکردند خراج جدا نکردند شما می توانید با آنها ارتباط حسنه داشته باشید. (دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ۱۳۶۸/۱۱/۹)

در جای دیگر رهبر انقلاب می فرمایند ما راه تعامل و مذاکره و تبادل نظر و نشست برخاست و معامله با هیچ کشوری در دنیا را جز همین رژیم صهیونیستی و آمریکا نیستیم. (دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۹۸/۷/۴)

ایشان در مورد روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران می فرمایند هیچ محدودیتی در چهارچوب اصول از جمله استکبار ستیزی، حفظ عزت و.. برای ما در سیاست خارجی وجود ندارد.

آیات زیر تعدی نکردن و برقراری ارتباط حسنه با کفار غیرمتجاوز را مطرح می کند:
عنکبوت/۴۶، ممتحنه/۸، انفال/۶۱

استکبارستیزی

انتخاب ملت ما در مقابله با استکبار تسلیم نبود، ایستادگی بود، عدم وابستگی بود، حفظ استقلال بود، تقویت درونی نظام و ملت و کشور بود؛ اینها تصمیمات ملّی است؛ این درست بود. (سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران ۱۴۰۱/۱/۱)

اسلامی که امام به آن معتقد است ضدّ استکبار است؛ یعنی ضدّ آمریکا است؛ ضدّ سلطه طلبی بیگانگان است، ضدّ دخالت بیگانگان و قدرتهای بیگانه در امور داخلی کشور است؛ ضدّ زانو زدن در مقابل دشمن است. (سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی و دومین سالگرد رحلت امام خمینی ۱۴۰۰/۳/۱۴)

در قرآن کریم اشارات فراوانی به استکبارستیزی و قیام علیه طواغیت زمانه شده است. آیه شریفه قرآن می فرماید «فمن یکفر بالطاغوت و يؤمن بالله فقد استمسک بالعروة الوثقی»^۱ این آیه دو شرط «کفر به طاغوت» و «ایمان به خدا» را به عنوان شروط لازم برای تمسک به حبل

۱. آیه ۲۵۵ سوره بقره

الله بیان می‌کند. در این آیات نیز قتال و جهاد با طواغیت و استکبارستیزی مطرح شده است: توبه ۱۲- توبه ۷۳- نساء ۷۶- فتح ۲۹

نتیجه گیری

پس از بررسی گونه شناسی دشمنان و اصول مواجهه با آنها در بیانات رهبری به بررسی مستندات آنها در آیات و روایات پرداخته شد و مشخص شد این موضوع در اندیشه ی رهبر انقلاب مستند به قرآن و روایات است. البته بیاناتی که مستند به عقل می باشد هم یافت شد که نیاز است پژوهشی دیگر برای آن مباحث انجام شود. در بررسی مستندات قرآنی و روایی بیانات رهبری مشخص شد بیشتر بیانات آیه الله خامنه ای در این موضوع در قرآن و روایات هم مورد اشاره قرار گرفته اند، مباحثی مانند: دشمن درون انسان، دشمن بیرونی، اصول مواجهه با دشمن درونی، اصول مواجهه با دشمن بیرونی... مقام معظم رهبری معتقد است شناخت دشمن درون انسان، نفس اماره و شیطان و اصول مواجهه با آنها ضروری است. در بعضی از آیات قرآن این ضرورت به دست می آید مانند آیاتی که از ویژگی های شیطان و هوای نفس می گویند و آیاتی که دستوراتی در مورد صبر و استقامت در برابر هوای نفس و وسوسه شیطان و دشمن گرفتن آنها و اعتماد نکردن به نفس و... می دهند. شناخت دشمن بیرونی و اصول مواجهه با آنها یکی دیگر از مباحثی است که در بررسی دیدگاه رهبری به آنها اشاره شده است. دشمن بیرونی در بیان رهبری به دو نوع داخل جامعه اسلامی (منافق) و خارج جامعه اسلامی (استکبار و کافر غیرمتجاوز) تقسیم می شود، با بررسی آیات و روایات در این مبحث، مشخص شد، در قرآن هم به این انواع دشمن بیرونی اشاره شده است. اصول مواجهه با دشمن بیرونی از دیدگاه رهبری دیگر موضوعاتی است که در این تحقیق بررسی شده است از جمله این اصول عبارتند از: مقاومت در برابر قدرت نمایی دشمن، عزت، شکستن شکوه دروغین دشمن، عدم اعتماد به دشمن، صبر و استقامت، برقراری رابطه حسنه با کفار غیرمتجاوز، استکبارستیزی و... با بررسی برخی از آیات و روایات این مبحث مشخص شد در قرآن و روایات نیز به این اصول برای مواجهه با دشمن بیرونی اشاره شده است.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، مصحح: صبحی صالح، ۱۴۱۴ه.ق، چاپ اول
۳. الکافی، کلینی، چاپ چهارم، ج ۲
۴. برزگر، ابراهیم؛ حیدریان، محمد؛ حسینی، سیدسعید؛ رفتارشناسی منافقان در آرای مفسران معاصر حسینی سعید، پژوهش های سیاست اسلامی، شماره نوزدهم، ۱۴۰۰
۵. شصت، صص ۲۲۸-۲۴۹

5. جعفرزاده، مهری؛ شفیعی، سیدمحمد؛ ریشه یابی نفاق به عنوان مهمترین تهدید انقلاب اسلامی و راهکارهای مقابله با آن از منظر آیات و روایات با تاکید بر اندیشه مقام معظم رهبری، پژوهشنامه تاریخ سیاست رسانه، شماره اول، ۱۳۹۹ ه.ش، ص ۵۱-۷۲
6. حسن بن محمد دیلمی أعلام الدین فی صفات المؤمنین
7. حسن، محمد. «مستندات قرآنی و روایی دیدگاه مقام معظم رهبری در خصوص اصول نظری و عملی مذاکره با دشمن»، سال 1401
8. حسینی خامنه ای، علی، تفسیر سوره مجادله، انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ هشتم، 1401
9. حقی، عیسی؛ رجائی پور، مصطفی؛ احمدی، حسین؛ دشمن شناسی و شیوههای تعامل با دشمنان از دیدگاه قرآن، روایات و فقه امامیه، فصلنامه مطالعات میان رشته ای فقه، شماره سیزده، ۱۴۰۲ ه.ش
10. داوری، روح الله؛ مصالایی پوریزدی، عباس؛ بررسی تناظر محتوایی استکبارستیزی در اندیشه سیاسی ایه الله خامنه ای و قرآن کریم براساس روش تحلیل محتوا، | فصلنامه تحقیقات بنیادین علوم انسانی، شماره 24، پاییز ۱۴۰۰ ه.ش
11. شبانی، اعظم السادات؛ جلالی کندی، سهیلا؛ شیوه های مواجهه با دشمن در قرآن کریم و کتاب مقدس عبری، سال هشتم، شماره دوم، پیاپی ۳۰، بهار ۱۳۹۶، ص 29-۵۲
12. شریفی، منوچهر؛ خلف زاده، رشید؛ خوزین، حسن؛ راههای مقابله با نفوذ فرهنگی دشمن از منظر مقام معظم رهبری، فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، دوره 7، شماره 1، شماره پیاپی ۲۵، بهار ۱۴۰۰، صص ۱۸۱-۱۵۹
13. صیدی، علی اکبر؛ صیدی، مجتبی؛ اصول و روشهای مبارزه با استکبار از نگاه قرآن
14. طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، 1390 ه.ش، ج ۱۶
15. فرهادی، علی؛ صادقی، امیر؛ تبیین عملیات روانی دشمن (اهداف، تاکتیک ها و ابزارها و راهکارهای مبارزه) مبتنی بر فرمایشات مقام معظم رهبری
16. فولادی، حفیظ الله؛ نوحی، محمد؛ اصول مواجهه با دشمن از منظر نهج البلاغه، فصلنامه معرفت، شماره سوم، سال ۱۳۹۹، صص ۹-۱۸
17. قرائتی، محسن، تفسیر نور، 1388 ه.ش، ج ۷
18. قمی، جعفر بن علی بن احمد، جامع احادیث الشیعه، ج ۱۴
19. مجلسی، محمدباقر؛ بحار الانوار، ج 67... اعدی

20. محبتی، مریم. دشمن شناسی قرآنی و استراتژی پیامبر در مواجهه با دشمنان در آیات مقاومت، فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۱ ه.ش
21. معرفت، محمد هادی، دشمن سازی و دشمن ستیزی در سوره انفال، نشریه علوم و معارف قرآنی، صص ۹-۲۳
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، 1374 ه.ش، ج ۷
22. نعمان بن محمد، دعائم الاسلام، ج 2
23. سایت بیانات رهبری: <https://farsi.khamenei.ir/speech>